

Hyperides: Forsvar for Euxenip

Oversat af Sten Ebbesen

Indledning

Hyperides (390/89-322) var gennem mange år en af Athens mest fremtrædende talere både på tinge og i retten. Omkring 330 optrådte han som forsvarer for en os ellers ukendt Euxenip(pos), som stod anklaget for højforræderi ved den proces-type som hed *eisangelía*. Baggrunden var følgende:

I 338 tilkendte Philip af Makedonien athenerne overhøjheden over Oropos, et distrikt som Athen og Theben havde stredes om i over hundrede år og skulle strides om i flere hundrede år endnu, men som i årene op til 338 havde været thebansk. Athenerne vedtog at dele området i fem bjergsektioner, sådan at deres ti klaner (*phylai*) to og to måtte deles om et bjerg. Man havde imidlertid overset at et af bjergene ved en tidligere lejlighed – formentlig da Athen sidst havde kontrolleret området i 400-tallet – var blevet sat til side som den lokale gud Amphiaraos' ejendom, dvs som tempelgods. Da nogen fandt de gamle skelpæle og gjorde opmærksom på forholdet, skete der tre ting:

1. Folkeforsamlingen vedtog at sende tre mænd, herunder Euxenip, til Amphiaraos' helligdom for at overnatte dér og, forhåbentlig, i drømme få besked fra guden om hvad man skulle gøre. Det skete, og Euxenip kunne rapportere en passende drøm. Lige præcis hvad den skulle have indeholdt ved vi ikke.
2. En politiker ved navn Polyeukt(os) fremsatte et forslag til beslutning fra folkeforsamlingen om (a) at overlade det berørte bjerg til guden, men (b) at holde de to klaner som derved ville miste deres del af Oropos skadesløse ved at lade de øvrige otte klaner udbetale dem en erstatning. Polyekts forslag blev imidlertid fundet lovstridigt, og han blev idømt en bøde.
3. Efter både (1) og (2) var sket, anklagede Polyeukt Euxenip for at have været bestukket til at fejlrapportere sin drøm.

Polyekts beslutningsforslag må nok have været et forsøg på at udmønte Amphiaraos' anvisninger i handling. Så virker det imidlertid underligt at han senere skulle anklage Euxenip for at have rapporteret forkert om hvad guden havde anvist. Forklaringen kunne være at han har følt at det uheldige udfald af beslutningsforslaget

netop skyldtes at det var baseret på Euxenips rapport. Hvis nu Euxenip havde løjet, var Polyeukt i virkeligheden skyldfri.

Meget længere kommer man nok ikke med gisninger på det ringe kildegrundlag. Faktisk ved vi ikke mere om sagen end talen selv fortæller. En ting synes dog sikkert: der har været (reelt eller indbildt) betydelige finansielle interesser på spil. Hyperides betegner i §15 Polyeukts beslutningsforslag som en blodig forurettelse af de to klaner der skulle af med deres bjerg, og det til trods for at de skulle have en kompensation. At Euxenip, som oplyses at være velhavende, har engageret en så fremtrædende taler som Hyperides kan ikke forundre når man tager i betragtning at for den tiltalte var en forræderiproces en sag om liv og død. Men når man ser at modparten har selveste Lykurg (§12), en af Athens fornemste statsmænd, som bistående anklager – så er det svært at tro at sagen bare var et forsøg fra Polyeukt på at komme over fiaskoen med dekretforslaget. Der må have stået større interesser på spil.

Som normalt i antikke retssager, kommer den tiltalte også til at stå til regnskab for forhold som egentlig ingenting har med tiltalen at gøre. Sådan skulle Euxenip i følge anklageren have været ude på at gifte sin datter med en misliebige person (§31), og Polyeukt havde også forsøgt at vise at Euxenip var en makedonsk lakaj, fordi han – uvist i hvilken egenskab – havde tilladt dronning Olympias af Makedonien at donere en skål som manglede på en athensk kultstatue af gudinden Sundhed (*Hygieia*). Hyperides' svar lader os se en tidligere diplomatisk krise mellem dronningen og Athen, foranlediget af at athenerne havde formastet sig til at bidrage til restaureringen af en gudestatue i dronningens magtsfære, nøjere betegnet i Dodone i Epirus.

Det interessante ved en tale som denne er ikke mindst det indblik den giver i at-henske politikeres dagligdag, hvor bekymringer om korrekthed i forholdet til guderne og til lovene, pleje af økonomiske interesser, almen infighting og diplomatiske kriser over ubetydeligheder fylder lige så meget som det eftertiden gerne har opfattet som det vigtigste: gav det mening at forsøge at bremse makedonerne?

Tegning fra A.H. Petiscus, *Der Olymp oder Mythologie der Aegypter, Griechen und Römer. Zum Selbstunterricht für die erwachsene Jugend und angehende Künstler*, Berlin 1829.

Petiscus skriver på side 132 følgende retningslinjer for afbildning af Hygiea, som er hans foretrukne navneform ved siden af Hygea og Hygieia: "Man bildete sie ab als ein junges Weib von bescheidenem Ansehn, in ein weites Gewand gehüllt, öfters einen Kranz von Lorbeern ober Heilkräutern um das Haupt, eine Schaaale in der Hand, neben sich eine Schlange, oder ein solches Thier um ihren Arm und Leib geschlungen."

Nedenstående oversættelse stammer fra 1974, og er et biprodukt fra et lingvistisk orienteret kursus på Københavns Universitet, hvor jeg sammen med min eneste elev underkastede talen for Euxenip alle de sproglige analyser jeg kunne finde på. Jeg har nu i 2009 revideret min gamle oversættelse en del, men ikke grundlæggende.

Tekstgrundlaget er Chr. Jensens udgave (*Hyperidis Orationes*, Teubner: Leipzig 1917). Kun i et par ubetydelige detaljer har jeg foretrukket en anden læsemåde end Jensens.

Bemærk følgende om terminologien:

Jeg har gengivet den tekniske term *eisangelía* som 'forræderitiltale' eller 'forræderiproces'. Oplysninger om procestypen kan findes i Mogens Herman Hansens "*Eisangelia. The Sovereignty of the People's Court in Athens in the Fourth Century B.C: and the Impeachment of Generals and Politicians*", Odense University Press 1975.

'Stat' gengiver *pólis*, der dog også et par steder er blevet til 'by'.

'Tinget' gengiver *dēmos*, hvor der tænkes på folket som forsamlet i folke-forsamlingen/domstolen. Ellers bruges 'folk'.

'Klan' oversætter *phylé*, en administrativ enhed i Attika som ikke var baseret på bopæl.

Hyperides gør meget ud af forskellen på *idiōtai* og *rhētores*. De første er personer som ikke rejser sig og stiller beslutningsforslag i offentlige forsamlinger, de sidste folk der gør netop det. Jeg har brugt 'almindelige borgere' og 'politikere' til at gengive de to græske ord.

Nogle gange sværger taleren ved Zeus. Det er i oversættelsen blevet til 'ved Gud'.

De spartanske prosopografiske noter bygger i hovedsagen på Gaston Colins oplysninger i hans Budé-udgave af Hyperides (Hypéride, *Discours*, Paris 1968) og *Der kleine Pauly*.

Oversættelse

1. Jeg, mine herrer dommere, som jeg lige sad og sagde til mine sidemænd, jeg spekulerer nu på om ikke den her slags forræderiproceser efterhånden byder jer imod. Før i tiden førte man jo forræderiproceser mod folk som Timomach og Leosthenes og Kallistrat og Philon fra Anaia og Theotim, ham der havde været skyld i tabet af Sestos: nogle stod anklaget for at have udleveret athenske skibe, andre for at have udleveret athenske byer, og en for som politiker at have anvist en politik i strid med folkets interesser.¹

2. Der var ikke én af disse fem der turde tage en retssag, de drog alle i eksil af sig selv, og det samme har været tilfældet med mange andre som har været tiltalt for forræderi: det var før i tiden sjældent man så nogen tiltalt efter forræderibestemmelserne give møde for retten; så alvorlige og så åbenlyse forbrydelser drejede forræderitiltalerne sig om dengang.

3. Det der nu foregår i vores by, det er derimod ganske latterligt. Man laver forræderiproces mod Diognides og metøken Antidor for at udleje fløjtespillersker til en højere pris end den loven fastsætter, mod Agasikles fra Piræus for at have ladet sig registrere som halimusier,² og mod Euxenip for hvad han siger han har set i drømme. Som om nogen af de beskyldninger havde noget at gøre med loven om forræderiproces!

4. Jamen, mine herrer dommere, i offentlige straffesager er det dommernes pligt at afslå at lytte til detaljerne i anklagen før de har undersøgt den generelle karakter af tiltalen samt det skriftlige materiale fra forundersøgelsen, og har set om det er i overensstemmelse med lovene eller ej. Det går ved Gud ikke at følge Polyeukt når han i sin procedure gentagne gange hævdede at et forsvar ikke kan bygge på loven om forræderiproces, hvori det står at tiltale for forræderi rejses mod *politikere* for

1. Timomach var general/admiral med kommando over en flåde, der var stationeret på Thasos i 361/60. Han gjorde sig ved den lejlighed uheldigt bemærket, bl.a. ved at samarbejde med sin landflygtige svoger Kallistrat, som efter nogle år som ledende politiker havde været tvunget til at gå i landflygtighed. Leosthenes havde som admiral i 361 ikke forhindret den thessaliske fyrste Alexander af Pherai i at trænge ind i Piræus. Det blev han dødsdømt for, men han undkom ved at flygte til Philip II af Makedonien. Theotim var i 360 blevet holdt ansvarlig for at byen Sestos ved Dardanellerne faldt i kong Kotys af Thrakiens hænder. Om Philon vides intet.

2. halimusier: hjemmehørende i den attiske kommune (*dēmos*) Halimus.

at have anvist en politik i strid med vort folks interesser, ikke mod athenere i almindelighed.

5. Tværtimod: der er ikke noget punkt jeg kunne finde på at omtale før det, og der er ikke noget som jeg finder jeg bør behandle udførligere end det at i et demokrati må lovene stå ved magt, og forræderi- og andre sager må bringes for domstolene i overensstemmelse med lovene. Det er jo derfor I har lovgivet for alle de forskellige forbrydelser der sker i staten med særskilt lov for hver enkelt type. Begår man helligbrøde, stævnes man for kongen³ og tiltales for 'helligbrøde'. Vanrøgter man sine forældre, sidder archonten til at tage sig af det. Stiller man retsstridige lovforslag, er der retsnormskollegiet. Laver man noget der berettiger til arrestationsproces, har vi ellevemandsinstitutionen, og på samme måde har I også for alle øvrige forbrydelser etableret de for hver enkelt type påkrævede love og myndigheder og domstole.

7. Hvilke forbrydelser skal der nu føres forræderiproces om efter jeres mening? Ja det har I specificeret i loven, for at ingen skulle være i tvivl om dén sag. "Hvis nogen" står der "gør forsøg på at omstyrte Athens demokratiske statsform" – og det er rimeligt nok: en sådan tiltale tåler ikke indsigelse mod eller udsættelse af sagen, den må hurtigst muligt for retten.

8. "eller tager del i en sammensværgelse i den hensigt at omstyrte den demokratiske statsform eller opretter en undergrundsbevægelse. Endvidere hvis nogen udleverer skibe eller land- eller søstridskræfter, eller som politiker mod betaling anviser en politik i strid med det athenske folks interesser." Første del af loven har I ladet gælde for samtlige borgere – det er jo også forbrydelser enhver kunne begå – men sidste del af loven specifikt for politikerne, der jo også er dem der stiller dekretforslagene.

9. I ville jo være vanvittige, hvis I havde formuleret den lov anderledes, og havde ladet politikerne tage æren og de praktiske fordele ved politisk virksomhed, men overlod ansvaret til de normale borgere. Ikke desto mindre vover Polyeukt som anklager i en forræderiproces at hævde at de anklagede ikke kan påberåbe sig loven om forræderiproces!

3. "Kongen" var titlen på en af Athens højeste embedsmænd, archonterne. Hans ressort var religiøse anliggender, som kort beskrevet i M.H. Hansens "Det athenske demokrati i 4. århundrede f.Kr. 5. Embedsmændene", København 1979, s. 83.

10. For alle andre anklagere gælder det, at når de finder det nødvendigt på forhånd, at fjerne basis for de anklagedes forsvar, så opfordrer de dommerne til at nægte at lytte til forsvaret hvis det bevæger sig uden for lovens rammer, og imødegå det sagte og lade loven læse op. Du, derimod, vil fratage Euxenip retten til at forsvare sig ved at søge tilflugt i loven!

11. Og dertil hævder du at han ikke kan have ret til hjælp fra nogen, heller ikke til advokatbistand i retten, og du opfordrer dommerne til at nægte at lytte til dem der måtte træde frem. Jamen er der i denne stat med dens mange fortræffelige indretninger noget bedre eller mere demokratisk end det at når en almindelig borger, som ikke er i stand til at føre sit eget forsvar, bliver udsat for en retssagsfarer, så har en hvilkensomhelst borger ret til at træde frem og belære dommerne om hvad der er ret i det spørgsmål?

12. Og ved Gud om ikke du også selv har benyttet dig af den ret! Da du blev anklaget af Alexander fra Oion, udbad du dig for det første ti advokater fra Aigeisklanen – jeg var selv en af dem, udvalgt af dig – og for det andet indbød du folk fra de øvrige klaner til at komme og hjælpe dig for domstolen. Hvad mere skal man sige? Hvordan har du opført dig i den forhåndenværende sag? Har du ikke fremført alt hvad du ville i din anklagetale? Har du ikke inviteret Lykurg til at komme og assistere anklagen, en mand som ikke står tilbage for nogen i dette land når det gælder talegaver, og som dertil blandt dommere går for at være en fornuftig og rimelig mand?

13. Vil du da have at du skal have lov til at indbyde folk til at komme og bistå dig når *du* skal forsvare dig, og indkalde folk til at assistere anklagen når *du* er klagende part, du som ikke alene kan tale for dig selv, men som er i stand til at skaffe en hel stat problemer, mens det ikke engang skal være tilladt for Euxenips slægt og venner at bistå ham, fordi han er en almindelig borger og en ældre mand, – eller i al fald ikke uden at de bliver udsat for bagvaskelse fra din side?

14. Ja det er ved Gud også nogle forfærdelige gerninger han har begået, og de må hjemle dødsstraf, efter hvad du hævder i din anklage. Prøv dog, mine herrer dommere, at undersøge dem en for en. Tinget pålagde Euxenip sammen med to andre at tage en overnatning i helligdommen. Han siger han faldt i søvn og fik en drøm, og at han refererede den til tinget. Hvis du nu mente at det var sandt og at han til folket rapporterede hvad han så i sin søvn – hvori består så hans forbrydelse, når han til athenerne har rapporteret hvad Guden gav ham besked på?

15. Mente du derimod, som du nu hævder, at han praktede Guden noget på, og i visse personers interesse rapporterede fejlagtigt til tinget, så skulle du ikke fremsætte forslag til dekret orienteret mod drømmen, men derimod, som taleren før mig sagde, have sendt bud til Delphi og forhørt hos Guden om hvad der var sandt. Det gjorde du imidlertid ikke, i stedet udfærdigede du et komplet dekretforslag rettet mod to klaner, og det ét der ikke blot var totalt uretfærdigt, men også selvmodsigende, og det var dét, og ikke Euxenip, der var årsagen til at du blev dømt for at fremsætte et ulovligt forslag.

16. Men lad os gennemgå sagen. Det forholder sig som følger: klanerne slog sig sammen parvis, og disse par delte bjergene i Oropos, som tinget overlod dem, imellem sig. Dette her bjerg tilfaldt klanerne Akamantis og Hippothoontis. Du stillede forslag om at de skulle aflevere bjerget til Amphiaraios sammen med den sum de havde tjent på det, ud fra den betragtning at 50-mands grænsekommisionen i sin tid havde sat det til side til Guden og markeret dets skel, så de to klaner ikke besad det med rette.

17. Lidt senere i samme dekret foreslår du imidlertid at de otte klaner skal refundere de to klaner deres udgifter og erlægge en sum så de holdes skadesløse. Jamen, hvis bjerget faktisk var klanernes, så kan man kun fordømme din handlemåde, når du forsøgte at tage det fra dem. Hvis det derimod ikke var retmæssigt de besad det, fordi det var Gudens, hvorfor foreslog du så at de andre klaner skulle give dem penge oven i købet? De skulle være glade for at slippe med at aflevere hvad der var Gudens og ikke dertil skulle betale en bøde.

18. Da man i retten gennemgik disse punkter, fandt man at de gjorde forslaget utilstedeligt, og dommerstemmerne var imod dig. Men kan det være meningen, at var du blevet frifundet, så havde Euxenip ikke praktet Guden noget på, men nu, hvor det gik sådan at du blev kendt skyldig, så skal han henrettes; eller at mens du fik 20 drachmer i bøde for at stille sådan et dekretforslag, så skal han, for efter pålæg fra tinget har overnattet i helligdommen, end ikke have lov at blive begravet i Attika?

19. Ja, det var sandelig også forfærdeligt det han lavede med den skål han lod Olympias sætte på Sundhedens statue! Du regner jo (ganske tydeligt) med at kunne benytte hendes navn som et våben i denne sag og forskaffe ham inderlig antipati fra dommernes side ved løgnagtigt at anklage ham for at være en lakaj. Men

det man skal, min ven, det er ikke at forsøge at udnytte Olympias' og Alexanders navne til at volde nogen borger ondt,

20. det er derimod at rejse sig, når de tilstiller det athenske folk uretfærdige og upassende henvendelser, og på vor stats vegne gøre indsigelse og protestere over for deres udsendinge, og rejse til Den Græske Unions Forsamling⁴ for at tale fædrelandets sag. Du har aldrig rejst dig og talt om dem dér, hér derimod optræder du som Olympias-hader for at få Euxenip ryddet af vejen, og siger at han er hendes og makedonerne lakaj.

21. Kan du påvise at han nogensinde har været i Makedonien, eller har haft nogen af dem hjemme hos sig, eller har haft forbindelse med eller har mødt nogen af dem derfra, eller at han på nogen måde har talt om de sager i værksted, på torv eller andetsteds, og ikke tværtimod har passet sine egne affærer så pænt og normalt som nogen, så må dommerne gøre ved ham hvad de vil.

22. Hvis nemlig alt det du anklager ham for var sandt, så ville det ikke kun være dig der vidste det, det ville alle andre her i landet også, ligesom tilfældet er med de andre der i ord eller gerning støtter makedonerne. Dem ved ikke blot de selv men også resten af athenerne, ja selv skolebørnene, besked med, både hvem blandt politikerne der er deres lejesvende, og hvem der i øvrigt beværter og tager imod udsendinge derfra og går på gaden for at byde dem velkommen når de ankommer. Du vil aldrig se Euxenips navn sat i forbindelse med en eneste af de folk.

23. Og hvad foretager du dig? Ikke en eneste af dem bringer du for retten, skønt alle ved at de gør de der ting, men Euxenip, hvis levevis udelukker at han skulle være skyld i sådan noget, ham anklager du for at være en lakaj. Hvis du ellers havde en smule fornuft i hovedet, så ville du ikke stå og pådutte Euxenip skyld for det med opstillingen af skålen, og du ville heller ikke i øvrigt have berørt emnet. Det er nemlig upassende at gøre det. Hvorfor det? Ja nu vil jeg bede de herrer dommere høre efter hvad jeg vil sige:

24. Olympias har fremført en række uberettigede klager vedrørende Dodone, hvilket jeg allerede to gange har påvist på tinge i jeres og de øvrige atheneres nærvær, idet jeg overfor hendes udsendinge påviste at hendes klager mod vores

4. Den Græske Union var en organisation som Philip II af Makedonien havde tvunget de græske stater (minus Sparta) til at være medlemmer af efter sin sejr over en antimakedonsk liga i 338. Han blev selv permanent formand for unionen.

stat var uberettigede. Zeus fra Dodone havde jo i sin orakeludtalelse pålagt jer at udbedre statuen af Dione.

25. I lod så lave et ansigt så smukt som muligt og alt hvad dertil hører, og et stort og dyrt udstyr til gudinden fik I skaffet, og så sendte I en delegation og et offer til en betydelig sum af sted, og udbedrede Diones sæde på en måde der både var jer selv og gudinden værdig. Desangående indløb der pr. brev klager til jer fra Olympias, som hævdede at Molossien, hvori helligdommen ligger, var hendes, og derfor tilkom det ikke os at pille ved det allermindste der.

26. Se, hvis nu I vedtager at det der foregik med skålen var en forbrydelse, så betyder det at vi på en facon erklærer os selv skyldige i at have handlet forkert i hvad vi gjorde i Dodone. Hvis derimod vi lader sket være sket, så har vi fjernet grundlaget for hendes hysteriske anfald og anklager. For det kan ikke være sådan at Olympias skal have lov til at udbedre helligdommene i Athen, mens vi ikke må i Dodone, selv ikke når Guden har givet besked på det.

27. Men der ser ikke ud til at være grænser for hvad du kan lave en anklage ud af, Polyeukt. Det du burde gøre, du der har valgt den politiske løbebane, og ved Gud også har evnerne til det, det var ikke at føre proces mod almindelige borgere og forulempe dem;⁵ nej, hvis en af politikerne bryder retten, så skulle du tage at føre proces mod ham; eller hvis en general begår retsbrud, så skulle du tage at rejse forræderitiltale mod ham. Det er de folk der har i deres magt at skade vores stat, hvis det er det de vil, ikke Euxenip, og heller ikke nogen af dommerne her.

28.⁶ Det jeg mener er ikke at *du* skal handle sådan, mens min egen offentlige virksomhed arter sig anderledes. Faktisk har jeg ikke selv på noget tidspunkt af mit liv foranlediget rettergang mod en almindelig borger, men jeg har hjulpet nogle stykker efter bedste evne. Hvem har jeg da foranlediget proces og rettergang mod? Jo, der var Aristophon fra Azenia, og få har haft så megen politisk magt som han; han gik ved denne domstol fri med to stemmers overvægt.

5. "dem": muligvis "dommerne her"

6. Det er begrænset hvad der vides om de sager der nævnes i §§28-29. Aristophon var en fremtrædende politiker i 360-erne og første halvdel af 350erne. En mindre heldig nedkæmpelse af et oprør på Keos i 363 synes at have været årsagen til at Hyperides slæbte ham for retten. Om Diopeithes' sag vides intet. Philokrates arbejdede i 340erne på en udsoning mellem Athen og Philip af Makedonien, og Hyperides' sagsanlæg mod ham stammer formentlig fra den periode.

29. Så var der Diopethes fra Sphettos, som regnedes for en af de mest indflydelsesrige mænd i vores stat. Og så var der var Philokrates fra Hagnus, hvis offentlige virksomhed har været noget af det frækkeste og uanstændigste. Ham rejste jeg forræderitiltale mod for de tjenester han har ydet Philip til statens skade, og jeg fik ham domfældt, og jeg udfærdigede forræderitiltalen så den var i overensstemmelse med retten og som loven fastsætter: “for som politiker mod betaling og gaver fra personer der modarbejder det athenske folks interesser at anvise en politik i strid med folkets interesser”.

30. Men jeg begrænsede mig ikke til den formulering af forræderitiltalen: nederunder tilføjede jeg “Følgende som stred imod folkets interesser anviste han fordi han var betalt for at gøre det”, og så gengav jeg hans dekretforslag; og så igen “Dette som stred imod folkets interesser anviste han fordi han var betalt for at gøre det”, og jeg medgav hans dekretforslag. Og sådan står der 5-6 gange: jeg var nemlig af den opfattelse at når jeg foranledigede proces og rettergang skulle det være på retfærdig vis. Du, derimod, har ikke været i stand til i din forræderitiltale at anføre hvad det er Euxenip skulle have anvist i strid med folkets interesser, og skønt han er en privatperson, fører du mod ham en proces som forudsætter at han er politiker.

31. Efter nogle småbemærkninger om dokumenterne fra forundersøgelsen kommer du med en række andre perfide beskyldninger mod ham, og siger han ville gifte sin datter med Philokles og tog mod voldgift fra Demotion⁷ og flere anklager af samme slags. Ideen var at hvis forsvarerne skød forræderitiltalen til side for at tale om de anklagepunkter der ikke kommer sagen ved, så ville dommerne protestere og sige “Hvad fortæller I os om det for?” – og hvis forsvarerne undlod at tale om disse punkter, så ville de komme i en svag position. For anklagepunkter der ikke bliver besvaret efterlader et ugunstigt indtryk hos dommerne.

32. Men nu kommer det værste af det hele af alt hvad du sagde i din tale – du troede ikke du afslørede dine motiver for at sige det, men det gjorde du. Det var de mange sidebemærkninger om at Euxenip er en rig mand og – efter et kort indskud – at det er på uhæderlig vis han har samlet sig sin store formue, altsammen sager som ingenting har at gøre med den her sag, hvadenten han har meget eller lidt, men som er udtryk for en gemen indstilling hos den der siger det, og for at

7. “tog mod voldgift fra D?”. Betydning usikker. Alternativer: “tog voldgiften ud af hænderne på D”, “tog D’s bolig”, “antog D.s levevis”.

han uberettiget tiltror dommerne at kunne træffe deres beslutning på noget andet grundlag end sagen selv og om sigtede er skyldig i en forbrydelse eller ej.

33. Jeg tror at du, Polyeukt, lige så vel som dine ligesindede, ved at der ikke i hele verden er et eneste demokrati eller nogen monark eller nogen nation så storsindet som det athenske folk, og at det ikke svigter borgere der enkeltvis eller kollektivt bliver udsat for forsøg på justitsmord fra visse personers side, men tværtimod står dem bi.

34. Vi har nu for det første tilfældet Euthykrates: hans formue, som var på over 60 talenter, gjorde Teisis fra Agryle op og hævdede den burde konfiskeres, og efter den lovede han også at opgøre Philips og Nausikles', idet han sagde de havde deres rigdom fra uregistrerede miner. Men det var så langt fra at dommerne her tilsluttede sig den tankegang eller var ude efter andre folks ejendom: faktisk fratog de ligefrem den, der forsøgte at arrangere justitsmordet på dem, hans borgerlige retigheder ved ikke at give ham så meget som 1/5 af deres stemmer.

35. Yderligere kan vi tage et helt frisk eksempel: må man måske ikke på det kraftigste rose dommerne i sidste måned for deres handlemåde? Sagen var jo at Lysander havde nedlagt påstand om konfiskation af Epikrates fra Pallene's mine, som var åbnet inden for de fastsatte grænser, og som han havde udnyttet i over to år med nogle af statens rigeste mænd som partnere. Og Lysander lovede at inkasere 300 talenter til fordel for staten, det var nemlig hvad de skulle have tjent på minen. Ikke desto mindre tog dommerne ikke hensyn til anklagerens løfter, men derimod til retten, og kendte minen privat,⁸ og ved samme dom garanterede de dem deres formuer og bekræftede koncessionen til minedrift for resten af perioden. Resultatet er da også at de nye brud, som før lå forsømte på grund af frygt for indgreb, nu er i gang, og statens indtægter derfra stiger igen efter en periode hvor visse politikere fik dem til at falde ved at bedrage tinget og beskatte dem der stod for driften.

37. Den nyttige borger, mine herrer dommere, er jo ikke den der yder en smule og samtidig forvolder det offentlige større skade, ejheller den der skaffer staten en øjeblikkelig, men uretmæssig, indtægt, og derved ødelægger en hæderlig indtægtskilde. – Nej det er ham der også har omtanke for statens fremtidige tarv, for

8. Dette er den naturligste oversættelse, men det giver problemer, da minen vel strengt taget er statsejendom. Meningen er nok at, da koncessionshaverne ikke har overtrådt deres koncession, er minen ikke hjemfalden til inddragelse, og i den forstand privat.

solidariteten mellem borgerne, og for jeres omdømme. – Der er godtnok visse folk der ikke bekymrer sig om disse ting, folk som fratager de erhvervsdrivende deres midler og kalder det at de “skaffer midler”, skønt de faktisk laver en stat af ubemidlede. For når det er farligt at tjene penge og spare op, hvem er så villig til at bære risikoen?

38. Nu er det måske ikke så nemt at forhindre de folk i at handle på den måde, men I, mine herrer dommere, der så ofte har frelst borgere som var blevet udsat for uretfærdige retssager, I må i hvert fald stå Euxenip bi og ikke svigte ham når han kræves dømt for noget så harmløst ved en forræderitiltale som ikke alene ikke rammer ham, men som i sig selv er en ulovlighed, og dertil på sæt og vis frafaldet af anklageren selv.

39. Polyeukt har jo rejst tiltale mod ham efter forræderibestemmelserne for “mod betaling og gaver fra personer som modarbejder det athenske folk at anvise en politik i strid med det athenske folks interesser”. Hvis nu hans beskyldning lød på at det var nogle folk uden for statens grænser Euxenip havde modtaget gaver fra og kollaborede med, så kunne han hævde at, eftersom det ikke er muligt at straffe dem, må deres herværende hjælpere kræves til regnskab. Men nu siger han det var athenere han har fået gaver fra. Og så står du og forulemper Euxenip, mens du ikke forsøger at få straffet de personer der modarbejder vort folk, skønt du har dem inden for landets grænser!

40. Jeg skal kun tilføje en kort bemærkning angående jeres forestående stemmeafgivelse. Når, mine herrer dommere, I skal til at gennemføre afstemningen, giv så sekretæren besked på at læse forræderitiltalen og forræderiloven og folkedommer-ednen op. Abstraher derefter fra hvad vi har sagt alle sammen, vurder ud fra forræderitiltalen og lovene hvad der forekommer jer ret og i overensstemmelse med hvad I har svoret, og stem for det.

41. Ja, Euxenip, nu har *jeg* bistået dig så godt jeg kunne. Tilbage står at du må bede dommerne om forståelse og kalde dine venner frem og lade dine børn komme ind.